

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПОРІВНЯЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Освітньо-професійна програма	«Психологія»
Факультет	Педагогічний
Кафедра	Психології
Семестр	4
Кількість кредитів	3
Мова викладання	українська

Викладач	к.психол.н., доц. Яцюрик Алла Олександрівна
Контактна інформація	alla.yatcyurik@icloud.com

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

Анотація	Вивчення даного курсу дозволить сформувати у студентів наукового розуміння загального процесу становлення та розвитку психіки, проблеми біологічного і соціального в поведінці, ролі біологічних детермінант у психіці.
Мета та цілі	Мета курсу «Порівняльна психологія» - важливим аспектом роботи психолога є забезпечення оптимальних психологічних умов для розвитку особистості, надання психологічної допомоги людині в розв'язанні її особистих проблем, уміння аналізувати та здійснювати порівняльний аналіз розвитку психіки людини і тварини. Розв'язання цих завдань неможливе без знання сутності і структури індивіда, закономірностей її становлення і розвитку. Тому у програмі навчальної дисципліни передбачено розкриття різноманітних наукових підходів, концепцій і принципів до вивчення розвитку людини і тварини, які значною мірою поглиблюють розуміння природи людини, її поведінки, що були розглянуті.
Результати навчання	Проектування і здійснення комплексних досліджень, у тому числі міждисциплінарних, на основі цілісного і системного наукового світогляду з використанням знань в області філософії науки; аналіз та оцінка сучасних наукових досягнень в галузі психології; Планування і організація власного особистісного та професійного розвитку; Самостійний пошук, оброблення, систематизація, контекстуалізація та інтерпретація загальнонаукової інформації з різних джерел, генерування нових ідей для вирішення наукових і практичних завдань, зокрема у міждисциплінарних галузях; Успішне розв'язання складних задач та проблем в галузі психології в процесі різнопланової фахової діяльності, або у процесі навчання; Використання ефективних стратегій для вирішення комунікативних завдань;

Soft skills: соціально-психологічні аспекти професійної компетентності, що відповідають заявленим цілям програми	навички комунікації, лідерство, здатність брати на себе відповідальність і працювати в критичних умовах, вміння полагоджувати конфлікти, працювати в команді, управляти своїм часом, розуміння важливості дедлайнів, здатність логічно і системно мислити, креативність.
Пререквізити	Базові знання з дисциплін: «Диференційна психологія», «Соціальна педагогіка», «Сучасні теорії особистості», «Теорія мовленнєвої комунікації», «Кросс-культурна психологія»

СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Тема	План, короткі тези	Завдання
Тема 1. Предмет і завдання порівняльної психології.	Спільне і відмінне у предметах, що вивчають поведінку та психіку тварин. Поняття “психіка” і “поведінка”. Місце порівняльної психології в системі наук. Методи зоопсихологічних досліджень (метод лабіринту, метод обхідного шляху, диференційоване дресирування, метод проблемної клітки та ін.). Спостереження в порівняльній психології, експеримент як метод порівняльної психології тощо. Основні питання, що вивчаються порівняльною психологією.	Опитування, практичні завдання, тести
Тема 2. Загальна характеристика психічної діяльності людини та тварин.	Вроджена і набута поведінка. Інстинкт. Фіксовані комплекси дій — одиниці інстинктивної поведінки. Внутрішні та зовнішні фактори інстинктивної поведінки. Вроджений пусковий механізм. Ключові подразники. Пластичність інстинктивної поведінки. Наслідування. Роль наслідування у становленні психіки.	Опитування, практичні завдання, тести
Тема 3. Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.	Роль генетичних аспектів у науці про поведінку. Розвиток психічної діяльності у пренатальному періоді. Пренатальний розвиток рухової активності, сенсорних можливостей та елементів спілкування. Особливості постнатального розвитку поведінки тварин. Пізнавальні аспекти раннього постнатального періоду. Ранні форми спілкування. “Дослідницька” поведінка та орієнтація. Розвиток психічної діяльності в ювенільному періоді. Удосконалення рухової активності та формування спілкування в іграх тварин. Пізнавальне значення ігрової активності. Порівняльно-психологічні аспекти ігор тварин і людей.	Опитування, практичні завдання, тести
Тема 4. Основні форми поведінки тварини.	Репродуктивна поведінка і статевий відбір. Фізіологічні основистатевої поведінки. Вплив гормонів і подразників на статеvu поведінку. Піклування про потомство у тварин і людей. Угрупування тварин. Територіальна поведінка. Життєвий простір. Індивідуальна дистанція. Популяції тварин. Циклічні та спонтанні міграції тварин і фактори, що регулюють міграційну активність.	Опитування, практичні завдання, тести

Тема 5. Популяція та міжпопуляційні стосунки.	Популяції тварин. Ареал. Стація. Екологічна ніша. Чисельність та ефективна чисельність популяції. Динаміка популяції. Перенаселеність. Фактори, що регулюють чисельність популяції. Віковий склад. Репродуктивний потенціал популяції. Генетична гетерогенність та генетична єдність популяції. Циклічні та спонтанні міграції тварин і фактори, які регулюють міграційну активність. Міжпопуляційні стосунки в межах одного виду. Міжвидові відносини	Опитування, практичні завдання тести
Тема 6. Механізми поведінки тварин	Вплив гормонів і подразників на поведінку. Конфліктна поведінка. Вплив незвичних стимулів.	Опитування, практичні завдання тести
Тема 7. Індивідуальна пам'ять і нау́чіння тварин	Проблема інстинкту і нау́чіння. Загальна характеристика процесу нау́чіння. Навичка. Нау́чіння і спілкування. Поетапне нау́чіння засобом механізму "стимул — реакція". Типи нау́чіння. Латентне нау́чіння. Імітаційне нау́чіння. Евристичне нау́чіння. Імпринтинг.	Опитування, практичні завдання тести
Тема 8. Елементарне мислення тварин	Пластичність нау́чіння. Форми індивідуально-приспосувальної діяльності. Диференційовані умовні рефлекси. Когнітивні процеси. Визначення поняття "мислення тварин". Методика вивчення мислення тварин. Вивчення здібностей тварин до узагальнення та абстрагування. Здібність тварин до символізації	Опитування, практичні завдання тести
Тема 9. Комунікативна поведінка	Поняття про комунікативну поведінку. Домінування та ієрархія в угрупованнях тварин і людей. Поведінка в конфліктних ситуаціях. Дослідницька поведінка. Агресивна та альтруїстична поведінка. Типи спільностей. Взаємодія індивідів у спільностях. Регуляція довільної поведінки — знаки та мови.	Опитування, практичні завдання тести
Тема 10. Еволюція психіки та антропогенез.	Елементарна сенсорна психіка. Рухова активність та елементарна просторова орієнтація. Перцептивна психіка. Психічне відображення на рівні перцептивної психіки. Проблема інтелекту тварин. Здібність до самовпізнання. Здібність тварин до оцінювання знань і намірів інших особин. "Соціальні знання" і життя у спільностях. Людина і примати. Шлях до людини: роль середовища і поведінки. Порівняльна морфологія поведінки.	Опитування, практичні завдання тести

ЛІТЕРАТУРА ТА НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

1. Гічан І.С. Порівняльна психологія. Зоопсихологія. Конспект лекцій / І.С.Гічан. – К.: НАУ, 2003. – 73с.
2. Губко О.Т. Основні зоопсихології. Навчальний посібник / О.Т.Губко // За ред. С.І.Болтівця. – К.: Світогляд, 2006. – 190с.
3. Кириленко В.Г. Зоопсихологія та порівняльна психологія : [Методичні рекомендації з вивчення дисципліни для студентів КНЛУ спеціальності «психологія» : методичний посібник] / Кириленко Валентина Граціянівна. – К. : вид-во , 2015.
4. Корж О.П. Етологія тварин / О.П.Корж.– Суми: Університетська книга, 2016. – 236 с.
5. Москалець В.П. Зоопсихологія і порівняльна психологія [текст]: підручник / В.П.Москалець. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 200 с.

6. Туриніна О.Л. Порівняльна психологія / О.Л.Туриніна,Л.З.Сердюк // Навчальний посібник.- Київ.-2005.-227 с.
7. Шевців М.В. Зоопсихологія з основами етології [текст]: підручник / М.В.Шевців, М.М.Філоненко. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 242 с.
8. Чайченко Г.М. Фізіологія людей і тварин :Підручник / Г.М. Чайченко, В.О.Цибенко,В.Д. Сокур.; За ред. професора В.О. Цибенка. – К.: Вища школа, 2003. – 464 с.
9. Чайченко Г.М. Поведінка та психікатварин /Г.М.Чайченко.–К.: Київськийуніверситет, 2000.
- 10.Вагнер В. А. Избранные труды по зоопсихологии / В. А.Вагнер. – М.: Наука, 2002.– 285с.
- 11.Вагнер В.А. Сравнительная психология /В. А.Вагнер.– М., 2003.
- 12.Зорина З. А., Полетаева И. И. Зоопсихология. Элементарное мышление животных/ З.А.Зорина,И. И.Полетаева. – М. : Аспект Пресс, 2001 .– 320 с.
- 13.Ладыгина-Котс Н.Н. Дитя шимпанзе и дитя человека / Н.Н.Ладыгина-Котс // В 2 томах. Том 1. М.: МПСИ. 2011. – 602 с.
- 14.Мороз Л.І. Словник-довідник з дисципліни "Порівняльнапсихологія"/Л.І.Мороз. – К.,1999.
- 15.Сравнительная психология и зоопсихология / [Учеб. пособие]; [Сост. и общ. ред. Г. В. Калягиной]. - „Питер”. Санкт-Петербург, Москва, Харьков, Минск.-2001.- 412 с.
- 16.Сравнительная психология и зоопсихология. Хрестоматия / Под ред. Г.В. Калягиной. - СПб., 2004 – 180 с.
- 17.Чайченко Г.М. Зоопсихологія і порівняльнапсихологія /Г.М. Чайченко. – К.Видавництво КНУ. 1992.- 205 с.

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна політика	Здобувач освіти зобов'язаний відвідувати всі заняття згідно розкладу, не спізнюватися. Дотримуватися етики поведінки. Працювати з навчальною літературою, з літературою на електронних носіях і в Інтернеті. При пропуску лекційних занять проводиться усна співбесіда за темою. Відпрацьовувати практичні заняття. Виконати індивідуальне завдання.
Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку.
Політика щодо академічної доброчесності	Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

ОЦІНЮВАННЯ

Нарахування балів

Види оцінювання	Бали
Змістовий модуль 1 (теми 1-10)	60
Підсумковий контроль (теми 1-10)– залік	40

Розподіл балів для оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
--	-------------	-------------------------------

90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни